

De strijd tegen het ongewenste kerstpakket (1985)

Bijstandsvrouwen weigeren opgedrongen liefdadigheid

Sieth Delhaas

OPZIJ, december 1985

Inleiding

Als het aan het CDA ligt, worden er fondsen in het leven geroepen voor bijstandsgelden. Dit zal de overheidskas zeker ten goede komen, maar de bijstandsvrouwen allerminst. Voor hen betekent het afbreuk van hun toch al wankele rechtspositie door ze afhankelijk te maken van een verkapte vorm van liefdadigheid. De kwestie roept associaties op met de kerstpakketten die in groten getale rond de feestdagen worden rondgestuurd. Het comité *Vrouwen in de Bijstand* voert al jaren een verbeterde strijd tegen deze 'verrassingen' van hun deur te weren. Wat zij willen is een structurele aanpak van overheidswege, geen liefdadige aandachttafleidings. OPZIJ vroeg aan diverse hulpverlenende instanties die met bijstandsvrouwen te maken hebben, of zij bereid zouden zijn in plaats van een kerstkalkoen, bijstandsvrouwen steun te geven in de vorm van politieke druk op de overheid.

Rechteloos

Hoe voorkomen we dat onze financiële positie verder verslechtert? Dat is één van de vragen waarvoor het Landelijk Steunpunt (LS) 'Vrouwen in de Bijstand' en de plaatselijke comités voortdurend staan. Hoe rechteloos bijstandsvrouwen zijn is opnieuw duidelijk geworden door de suggestie die het CDA op 29 april jl. deed. Op die dag evalueerde de Tweede Kamer de ABW en bij monde van mevrouw Kraaijeveld-Wouters lanceerden de christendemocraten het idee om fondsen in het leven te roepen – ook gemeenten zouden dit moeten doen – om de druk van de bijstandsgelden op de overheidskas te verminderen. Hierdoor zien bijstandsvrouwen hun rechtspositie – voor zover ze die ooit werkelijk hebben gehad – nog meer ondergraven. Fondsen bieden namelijk niet meer dan individuele oplossingen voor crepeergevallen, terwijl een beleidsmatige en structurele oplossing nodig is.

Griezelig

Al in het begin van de welvarende jaren zeventig waren er bijstandsvrouwen die vooral rondom de kerstdagen de luxueuze, gezellige of broodnodige pakketten gegeneerd maar dankbaar accepteerden van de, vaak anonieme, weldoeners. Een Drentse vrouw (46 jaar) vertelt over die tijd: 'Ik vond het heerlijk, zo'n pakket. Mijn dochter was ook nog jarig op eerste kerstdag. Ik kon niet meer geven dan een biscuitje bij de thee als opa en oma

kwamen.’ Enkele jaren later raakte ze betrokken bij de oprichting van het plaatselijk comité ‘Vrouwen in de Bijstand’. Het Leger des Heils en Humanitas vroegen aan hen adressen om ‘iets met de kerstdagen te kunnen doen’. Het comité besloot geen adressen te geven.

‘We hebben soms de gekste discussies gehad,’ herinnert de vrouw zich. ‘Als wij zeiden, dat wij niet terug wilden naar de armenzorg dan vonden zij, dat wij dat ‘zo niet moesten zien’. Ze vonden ons in feite heel onaardig en snapten niet waar het ons om begonnen was. Tenslotte liep de discussie vast.

De grote schrik sloeg pas goed toe toen rond de kerstdagen van 1983 er een breed initiatief in het Achterhoekse Eibergen op gang kwam om kerstpakketten aan uitkeringsgerechtigden te geven. Tijd voor het Landelijk Steunpunt om zich ernstig op deze ontwikkeling te bezinnen. Jeanne van het LS zegt: ‘Natuurlijk kun je het mensen niet verbieden zoiets aan te nemen. Dat is de eigen verantwoordelijkheid. Alleen jijzelf weet hoe beroerd je er voor zit. Maar intussen gaat dit soort hulpverlening wel door. En het wordt helemaal griezelig als nu ook vanuit de politiek dit soort oplossingen wordt aangedragen.

Politieke druk

Vooruitlopend op de themadag, die het LS in het voorjaar van 1986 over deze problematiek wil houden, heeft OPZIJ de volgende vraagstelling aan de verschillende organisaties, verenigingen en kerken voorgelegd die nu of in het verleden, hulp hebben geboden of een steunaanvraag hebben gekregen van bijstandsvrouwen:

‘Bijstandsvrouwen zijn van mening, dat hun uitzichtloze financiële situatie te maken heeft met ons economische systeem. Bovendien zijn gehuwde vrouwen nog altijd economisch afhankelijk van hun echtgenoot, waardoor vrouwen die moeten scheiden of door hun echtgenoot verlaten worden geen eigen inkomsten hebben. Dit zijn structurele problemen, die door de overheid ook structureel moeten worden opgelost. Bent u bereid uw hulp aan bijstandsvrouwen te koppelen aan politieke druk naar de overheid om hierin verandering te brengen?’

Majoor Verpoorte van het landelijk hoofdkwartier van het Leger des Heils (LdH): ‘Evenmin als wij voorwaarden stellen aan mensen die wij helpen, zullen wij voorwaarden, welke dat ook zijn, accepteren voor onze hulp. De vraag of het LdH zich over een bepaalde situatie in Den Haag wil uitspreken moet bekeken worden. Wij hebben dat in een enkel geval gedaan. Rondom het abortus- en het vredesvraagstuk. Ook toen onze reclasseringsmogelijkheden werden aangetast en er kindertehuizen dreigden te worden gesloten hebben heilsoldaten met vlaggen en toeters op het Binnenhof gedemonstreerd. Als bijstandsvrouwen willen dat wij een vuist maken naar de regering dan denk ik dat zij zich moeten verstaan met onze top en zeggen: ‘Wij denken dat u, die zich inzet voor de verbetering van de kwaliteit van het leven van mensen, zich ook met dit soort zaken wilt bemoeien. Wilt u met kracht van argumenten

bij de Kamerleden aandringen op behandeling van deze zaak. Maar dit staat los van de kerstpakketten.’

Liefdadigheidsdrang

Het lijkt erop dat rondom het Christusfeest de liefdadigheidsdrang met ongekende hevigheid losbarst. De heer Portielje van ‘Maatschappelijk Werk in Rotary Verband’ te Amsterdam verzekert dat zijn plaatselijke clubs zich inderdaad met dit soort liefdadigheid bezighouden, maar dat dit geheel voor eigen verantwoordelijkheid gebeurt. Waar dit toe kan leiden, vertelt een lid van het comité Vrouwen in de Bijstand. Hun weigering namen en adressen te verstrekken van noodlijdenden die men wilde verblijden met een kerstpakket, mocht de liefdadigheidsdrift niet stoppen. Via achterdeuren wist men toch tot het adressenbestand door te dringen om daar vervolgens de ongewenste giften af te leveren.

De heer Renken, voorzitter van de afdeling Zuid-Drenthe en sinds kort hoofdbestuur lid van Humanitas, betuigt zijn spijt dat het comité niet scheutig is met adressen van bijstandsvrouwen als Humanitas daar speelgoed wil bezorgen. ‘Ik kan niet zeggen namens Humanitas te spreken, maar persoonlijk sta ik zonder meer achter die politieke stellingname. In Drenthe is ons de moed in de schoenen gezonken omdat die vrouwen niet met hun naam en adres te koop lopen. Ik wil die vragen wel in het bestuur brengen. Dan is het het beste als er een brief naar het bestuur wordt geschreven. Ik weet, dat als je bijstandsvrouw bent en je hebt een paar kinderen en je moet met zo’n dertienhonderd gulden rond komen, dat dat niet te doen is.’ Renken wijst bovendien in dat verband op het kindervakantiehuis van Humanitas. ‘Wij zitten soms te springen om kinderen, dus als u adressen weet. Ze kunnen met mij contact opnemen, dan wil ik daar graag wat aan doen.’

Hoe terecht het ook is dat de bijstandsvrouwen de plannen van het CDA naar de tijd van het negentiende-eeuwse diakenhuismannetje verwijzen, er bestaan gigantische kapitalen, waarmee de beheerders niet aan de weg timmeren. Prinses Juliana echter heeft op haar 75^e verjaardag de uitdrukkelijke wens uitgesproken, dat daarvan een gids moest worden uitgegeven. ‘Als een handreiking aan mensen die in persoonlijke materiële nood verkeren, en niet weten bij welke instanties aangeklopt kan worden.’ ‘Wie helpt wie’ is begin 1985 bij het ‘Beatrixfonds’ verschenen en is al in zijn vierde druk.

Naast het fonds ‘Tot uitkoop van slaven’ blijken er heel wat geldbronnen waarvan de richtlijnen ook mogelijkheden bieden voor hedendaagse maatschappelijk rechtelozen.

Of de beheerders gelukkig zijn met de toenemende bekendheid? Een woordvoester van een fonds dat zestig jaar geleden werd gesticht na de dood van een rijke vrijgezel, zegt dat van de rente van het kapitaal ‘doelmatige’ hulp wordt verleend. ‘Ik denk niet dat het bestuur politiek stelling wil nemen. De stichter zelf heeft gekozen voor handelen in de geest van “doe wel en zie niet om”. Wij kunnen daar niet van afwijken.’

‘Als wij dat doen treden we buiten de doelstellingen en dat kan niet. Die politieke stellingname ligt daar helemaal buiten’, zegt mevrouw mr. W.J. Bothenius Brouwer-van Geer, voorzitter van de Stichting Vacantiehulp voor Rustbehoevende Meisjes ‘Blijdensteyn’.

Intussen hebben al heel wat bijstandsvrouwen, die zich al lang geen vakantie meer konden permitteren, op kosten van wijlen (1927) A. de Stoppelaar Blijdensteyn, oud tabaksplanter te Deli, van een rustperiode genoten. Het testament bepaalde dat werkende meisjes en juffrouwen van 18 tot 40 jaar kosteloos in een Hilversums huis mochten uitrusten. In 1966 werden de statuten aangepast en konden ‘ongehuwde moeders, weduwwomen en wettig gescheiden vrouwen’ met een vakantiebeurs van f 1.000,— op reis met een ‘bonafide reisorganisatie’.

Een extra drempel om als bijstandsvrouw een beroep te doen op een fonds is het vernederende aspect van de budgettering. Een vrouw (48) die al 14 jaar leeft van de bijstand heeft om die reden de vraag om hulp zo lang mogelijk voor zich uit geschoven. ‘Als er iemand kan budgetteren dan zijn het wel de bijstandsvrouwen. Als je kans hebt gezien veertien jaar in je eentje vier kinderen groot te brengen met zo’n klein inkomen, hoeven ze je daarover niets meer te vertellen.’

Kerkvrouwen / Bijstandsvrouwen

Niet zonder hoop slaat men op het LS in Utrecht gade wat er in het land gebeurt binnen kerkelijke organisaties. ‘Ook daar blijken er veel vreselijk teleurgesteld te zijn over de houding van het CDA in de zaak van de uitkeringsgerechtigden.’

De laatste twee jaar zijn er provinciale ontmoetingen gehouden tussen kerkvrouwen en bijstandsvrouwen om kerkvrouwen goed te informeren over de positie van de bijstandsvrouwen om daarna gezamenlijk te komen tot beleidsaanbevelingen aan kerken. Hoewel er vanuit het bijstandsfront de nodige terughoudendheid is geweest over deze ontmoetingen, lijkt er toch een positieve ontwikkeling op gang te komen. Hennie: ‘Veel vrouwen die met feministische theologie bezig zijn en eerst op het CDA stemden, zitten zelf ook niet meer zo gemakkelijk in die traditie. Zij onderkennen de positie van ons heel goed en kunnen die ook duidelijk verwoorden. Die groep die politiek een andere keuze gaat maken, is groeiende.’

Herman Noordegraaf, staffunctionaris van de Raad voor zaken van overheid en samenleving’ (ROS) van de Nederlandse Hervormde Kerk, die deze ontmoetingen tussen kerk- en bijstandsvrouwen heeft gefinancierd onderschrijft de eis tot politieke stellingname.

‘Wij adviseren aan onze diaconieën en plaatselijke groepen altijd eerst de politieke kant van het vraagstuk te beklemtonen en de oorzaken te onderkennen waardoor mensen in zo’n situatie zijn beland. Maar vaak ligt het in de gemeenten moeilijk en is er alleen de neiging op de hulptoer te gaan. Toch heb ik het idee, dat het besef groeiende is, dat wat er nu gebeurt niet kan en mag.’

De interkerkelijke groep 'Kerk en Minima '85' in Helmond, die zich in het bijzonder solidair verklaart met bijstandsvrouwen, wil binnen de kerken steun krijgen voor haar activiteiten. Zij richten zich met name op het CDA, dat in de burgerlijke gemeente heel sterk is en wil proberen van individuele leden medewerking te krijgen om zo de partij te beïnvloeden.'

In Eibergen, waar men in 1983 de storm in het glas water van de liefdadigheid veroorzaakte, gaat men onverstoord door. Ans Koper, destijds de initiatiefneemster, vertelt dat al in 1984 de St. Hulpfonds Eibergen is opgericht, waarin vier kerken, het bedrijfsleven en andere organisaties vertegenwoordigd zijn. 'Wat wij doen is geen liefdadigheid, maar een recht waar mensen gebruik van kunnen maken. Wij hebben onmiddellijk na onze oprichting naar de regering geschreven en gezegd, dat wij dit doen, maar dat de verantwoordelijkheid voor deze misstanden bij hen ligt. Er is discussie geweest met Kamerleden en zelfs president Lubbers heeft hoogst persoonlijk een brief geschreven. Hij legt daarin uit wat er aan de hand is. Maar dat weten wij allang. Het is een zaak van ons allemaal en hier werkt het ook politiek door.'

Vakantiehulp voor rustbehoevende meisjes. Informatie tel. 02963-3241.

Gids van fondsen te bestellen door overmaking van f 10,- (incl. portokosten) op giro 700.000 van het Beatrixfonds, Den Haag, o.v.v. de titel.